

Suomi tuntuu paremmalta paikalta elää, jos on rahaa

Tausta

Helsingin Sanomissa julkaistut tulokset asenteista köyhyyttä kohtaan kuohuttivat tunteita joulukuussa 2015. Köyhyyskeskustelu on käynyt myös kuluvana kesänä vilkkaana erityisesti Helsingin Sanomissa ja Lännen Mediasa. Eriarvoisuuden kasvu on puhuttanut sen jälkeen kun OECD:n tilastojen perusteella todettiin, että Suomessa ja Ruotsissa eriarvoisuuden kasvu on ollut nopeinta 1990-luvulla. Tämän hypähdyksen jälkeen eriarvoisuus onkin sitten jäänyt aiempaa selvästi korkeammalle tasolle.

Suomi on toistuvasti erilaisten ”maailman paras maa” -kilpailujen kärkijoukkoa. Hyvinvointimme ja yhteiskunnan toiminta sen eri sektoreilla on korkealla tasolla, kun sitä verrataan muihin maihin. Mutta kuinka tämä hyvä jakautuu Suomen sisällä, näkyykö eriarvoisuus ihmisten kokemusmaailmassa?

Tässä esitetyt tulokset perustuvat touko-kesäkuussa 2016 Suomen Akatemian *Eriarvoisuuden torjuminen niukkuuden aikana* (TITA) -hankkeen aineistoon 18–79-vuotiaiden suomalaisten näkemyksistä hyvinvoinnistaan ja yhteiskunnallisesta tilanteestaan. Aineisto edustaa suomenkielisiä manner-suomalaisia.

Kyselyyn vastasi 2 534 henkilöä, joista 2 196 ilmoitti nettotulonsa ja velkoihin menevät menonsa. Näiden perusteella laskettiin vastanneiden kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen määrä euroina: nettotulot vähennettynä veloista aiheutuvilla menoilla. Erikokoiset kotitaloudet samankaltaistettiin laskemalla niiden koko kulutusyksikköinä.

- Tulotaso erottelee systemaattisesti suomalaisten koettua hyvinvointia. Mitä matalampi tulotaso, sitä matalampi on hyvinvointi ja päinvastoin. Erot ovat maltillisia, mutta tilastollisesti selviä.

- Pienituloiset kokevat suurituloisempia useammin tuloerojen olevan liian suuria ja sosiaaliturvan liian niukkaa. Suurituloiset ovat pienituloisia useammin sitä mieltä, että suomalaiset ovat ”samassa veneessä”.

- Koettu hyvinvointi on maaseutujen keskuskunnissa korkeammalla tasolla kuin maaseudulla ja taajamissa. Keskuskunnissa virkistysmahdollisuudet ovat paremmalla tolalla muutoin paitsi luonnosta nauttimisen osalta.

Hyvinvoinnin kokemusta kartoitettiin kehitellyllä sosiaalisen hyvinvoinnin mittarilla, jolla kartoitettiin tyytyväisyyttä yksilöllisiin ja yhteisöllisiin tekijöihin. Tämän lisäksi kartoitettiin erilaisia myönteisiä ja kielteisiä tunnetiloja ja tyytyväisyyttä omaan asemaan yhteiskunnassa.

Tulot tuovat hyvää oloa

Aineisto lajiteltiin käytettävissä olevien tulojen mukaiseen suuruusjärjestykseen ja jaettiin kymmeneen yhtä suureen osaan. Alimman kymmenesosan (desiilin) käteen jäävät tulot kulutusyksikköä kohti olivat 471 euroa kuukaudessa ja ylimmän desiilin 4 442 euroa kuukaudessa. Suurituloisten joukossa oli pienituloisia enemmän yli 40-vuotiaita, parisuhhteissa eläviä ja korkeakoulututkinnon omavia. Sosiaalisen hyvinvoinnin vaihtelu tuloluokissa pysyy samankaltaisina vaikka nämä taustatekijät otettaisiin huomioon.

Kun edellä lueteltuja koetun hyvinvoinnin tekijöitä tarkastellaan eri tuloluokissa, niin tulee selväksi, että käytettävissä olevien tulojen lisääntyminen voimistaa systemaattisesti hy-

	Tulokvintilit				
	-1033€	1034-1500€	1501-1944€	1945-2533€	2534€ +
Mielihyvän tunteita (0-10)	7,61	7,76	7,99	8,11	8,19
Tyytyväisyys saavutuksiin elämässä (0-10)	7,03	7,25	7,75	7,85	8,09
Tyytyväisyys asemaan yhteiskunnassa (0-10)	7,05	7,35	7,73	8,02	8,17
Tuntee itsensä yksinäiseksi (1-5)	2,21	2,08	1,95	1,87	1,76
Tuntee itsensä masentuneeksi (1-5)	2,00	1,86	1,79	1,62	1,61
Tuntee itsensä epäonnistuneeksi (1-5)	2,26	2,10	2,07	1,94	1,89
Tuntee itsensä onnelliseksi (1-5)	3,84	3,92	4,02	4,04	4,12
Sosiaalinen hyvinvointi yhteensä (0-10)	7,36	7,55	7,76	7,88	7,90
-Elämään tyytyväisyys (0-10)	7,71	8,05	8,24	8,40	8,55
-Virkistäydtyt henkisesti (0-10)	4,85	4,99	5,35	5,54	5,66
-Tekee mielekkäitä asioita (0-10)	7,24	7,42	7,73	7,94	8,09
-Pitää huolta terveydestä (0-10)	7,07	7,38	7,66	7,80	7,72
- Voi olla mieluisten ihmisten kanssa (0-10)	7,26	7,37	7,68	7,84	7,72
-Luottaa muihin ihmisiin (0-10)	6,94	7,03	7,26	7,36	7,30
-Tyytyväisyys rakennettuun ympäristöön (0-10)	7,53	7,73	7,86	7,88	7,76
-Voi nauttia luonnosta (0-10)	8,61	8,80	8,83	8,93	8,74
-Palveluiden läheisyys ja saavutettavuus (0-10)	8,00	8,09	8,30	8,36	8,42
Tuloerot ovat Suomessa liian suuret (1-5)	3,93	4,02	3,94	3,72	3,63
Suomalaiset ovat samassa veneessä (1-5)	2,84	2,83	2,88	2,98	3,17
En saa riittävästi vastinetta veroilleni sosiaaliturvasta (1-5)	2,84	2,82	2,54	2,47	2,51

Taulukko 1. Koettu hyvinvointi ja yhteiskunnalliset näkemykset eri tuloluokissa. Käytettävissä olevat tulot kuukaudessa velkojen lyhentämisen jälkeen per kulutusyksikkö.

vinvoinnin kokemuksia. Vähäiset tulot taas merkitsevät vähäisempää koetun hyvinvoinnin tasoa. Erot tuloluokkien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä.

Karkeasti sanoen köyhimpien suomalaisten koetun hyvinvoinnin taso on noin kymmenesosan matalampi kuin rikkaimpien suomalaisten. Jokainen desilli alaspäin laskee hyvinvoinnin kokemusta yhden prosenttiyksikön verran. Ero ei ole suuri, kuten erot koetussa hyvinvoinnissa eivät muutoinkaan ole suuria. Eroa voi kuitenkin hahmottaa vertailemalla eri maita. Maiden välillä ääripäitä ovat esimerkiksi Tanska ja Komorit Afrikassa, joista jälkimmäisessä elämään tyytyväisiä ovat alle puolet edellisestä. Eriarvoisuus koetussa hyvinvoinnissa on siis Suomen sisällä suhteellisen maltillista, jos sitä vertaa tilanteeseen globaalisti.

Hyvätuloiset virkistäytyvät, pienituloiset kärsivät yksinäisyydestä

Edellä hahmoteltu ero näkyy selkeimmin mie-

lihyvän ja onnellisuuden kokemisessa, tyytyväisyydessä saavutuksiin elämässä, omaan asemaan yhteiskunnassa ja elämään yleensä; virkistäytymisessä henkisesti (kirjastoissa, konserteissa käymällä jne.) ja itselle mielekkäiden asioiden tekemisessä. Matalampi käytettävissä olevien tulojen määrä vähentää kokemuksia tai tekemistä.

Pienituloiset kokevat muita ja erityisesti suurituloisia useammin itsensä yksinäiseksi, masentuneeksi tai epäonnistuneeksi. Ero keskiarvoissa tulojakauman ääripäissä on jo noin 25 %:n luokkaa. Kun ylimmän tuloluokan ihmisistä joka viides kokee epäonnistuneensa edellisen vuoden aikana, niin pienituloisista näin kokee kaksi kertaa useampi. Yksinäisyyden kokemuksen ero on kolminkertainen ääripäiden välillä.

Ei ole kuitenkaan sääntöä ilman poikkeusta. Keskituloiset nimittäin kiilaavat hyvätuloisten edelle pitämällä enemmän huolta terveydestään, olemalla mieluisten ihmisten seurassa,

luottamalla muihin ihmisiin, olemalla tyytyväisiä rakennettuun ympäristöön ja nauttimalla asuinseutunsa luonnosta niin halutessaan.

Tulot jakavat yhteiskunnallisia näkemyksiä

Vastaajista 21,5 % ilmoitti äänestävänsä vihreitä, mikäli vaalit olisi pidetty kyselyhetkellä, 18,6 % puolestaan keskustaa, 17,8 % sosiaalidemokraatteja ja 17,6 % kokoomusta. Perussuomalaisia ilmoitti äänestävänsä vain 6,2 % vastaajista. Kokoomuksen ja keskustan äänestäjät sijoittuivat keskimääräistä useammin ylimpiin tuloluokkiin, vihreät ja sosiaalidemokraatit alimpiin sekä perussuomalaiset näihin molempiin.

Pienituloiset pitävät suurituloisia useammin tuleroja Suomessa liian suurina. He ovat myös useammin sitä mieltä, että eivät saa sosiaaliturvasta riittävästi vastinetta maksamilleen veroille. Kaiken kaikkiaan pienituloiset kokevat suurituloisempia useammin, että suomalaiset eivät ole enää ”samassa veneessä”.

Sosiaalinen hyvinvointi eroaa eri puolilla maata

Pääkaupunkiseudulla sosiaalinen hyvinvointi on korkeimmillaan, samoin kuin kaupunkimai-

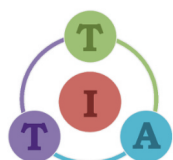
sisissa kunnissa muuallakin. Maaseutumaaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa sosiaalinen hyvinvointi taas on matalampaa. Erityisesti eteläisen Suomen maaseutukunnissa sosiaalinen hyvinvointi on matalalla tasolla. Ainoastaan mahdollisuus nauttia luonnosta on maaseudulla tai taajamissa korkeammalla tasolla kuin kaupungeissa.

Sote- ja maakuntauudistus tulevat korostamaan maakuntien keskuskuntien asemaa suhteessa muihin kuntiin. Keskeisimmät palvelut tulevat sijaitsemaan niissä. Vertailtaessa maakuntakeskusten asukkaiden sosiaalista hyvinvointia muiden kuntien asukkaiden hyvinvointiin havaitaan sosiaalisen hyvinvoinnin olevan keskuskunnissa korkeammalla tasolla. Kirjaston ja konserttien (henkisen virkistykseen) käyttö on siellä yleisempää, luottamus muihin ihmisiin suurempaa ja päivittäispalveluiden saavutettavuus parempaa. Sen sijaan luonnosta nauttiminen on niissä vähäisempää ja yksinäisyys yleisempää.

Suuri kysymys liittyy palveluiden saavutettavuuteen; kasvavatko erot keskusten ja laita-alueiden välillä vai onnistutaanko palvelurakenne (päivittäispalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut) pitämään yllä myös reuna-alueilla?

Viitteet: Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1795-8121. Tulot, Asuminen Ja Asumismenot 2013, 4. Tuloröjen muutos Suomessa pitkällä aikavälillä . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.7.2016], http://www.stat.fi/til/tjt/2013/04/tjt_2013_04_2015-05-25_kat_004_fi.html

Lisätietoja: Sakari Kainulainen, Diakonia-ammattikorkeakoulu (sakari.kainulainen@diak.fi)

Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA)
Strategisen tutkimuksen konsortiohanke
Suomen Akatemia
www.utu.fi/tita

